

<https://doi.org/10.15407/econlaw.2022.03.072>

УДК 332.12 : 330.34:339.9

І.В. ЗАБЛОДСЬКА, д-р екон. наук, проф., директор
Луганська філія Державної установи «Інститут економіко-правових досліджень
імені В.К. Мамутова Національної академії наук України», м. Сєверодонецьк, Україна

 orcid.org/0000-0002-1410-6194

Ю.С. РОГОЗЯН, д-р екон. наук, ст. досл., заступник завідувача відділу
проблем міжрегіонального співробітництва
Державна установа «Інститут економіко-правових досліджень
імені В.К. Мамутова Національної академії наук України», м. Київ, Україна

 orcid.org/0000-0001-5325-4213

ДОСВІД РОЗБУДОВИ ТЕРИТОРІЇ ХОРВАТІЇ ПІСЛЯ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ: УМОВИ, ПРІОРИТЕТИ ТА ІНСТРУМЕНТАРІЙ

Ключові слова: досвід, умови, пріоритети, інструменти, розбудова територій, збройний конфлікт, деокупація, Республіка Хорватія.

Досліджено досвід Республіки Хорватія щодо розбудови деокупованих територій після збройного конфлікту. Проаналізовано економічні та правові умови відновлення постраждалих від збройного конфлікту територій, визначено пріоритети та компоненти стратегічного проекту соціального й економічного відновлення Хорватії, а також економіко-правові інструменти державної підтримки розбудови деокупованих територій. Виділено важливість створення субпроектів у сферах соціальної інтеграції, економічного відродження й інфраструктури для малих громад Хорватії. Уточнено класифікацію територій, які потребують особливої державної підтримки. Зроблено наголос на доцільності проведення децентралізації державного управління та використання податкових стимулів.

Вступ. Світова практика провадження економічної діяльності налічує множину різноманітних територіально-господарських утворень, що функціонують з метою розв'язання різномасштабних завдань, здебільшого соціально-економічного характеру. Серед подібних одиниць чільне місце займають території з особливими (специфічними) умовами господарювання, здатні виступати драйверами для стимулювання економічного розвитку регіонів, міст і громад (зокрема їхньої виробничої, торговельної, інноваційно-інвестиційної й іншої діяльності) че-

Цитування: Заблодська І.В., Рогозян Ю.С. Досвід розбудови території Хорватії після збройного конфлікту: умови, пріоритети та інструментарій. *Економіка та право*. 2022. № 3. С. 72–84. <https://doi.org/10.15407/econlaw.2022.03.072>

рез створення оптимальних умов для вирішення важливих проблем на різних рівнях управління. З однієї сторони, функціонування даних територій за допомогою впровадження спеціальних митних, валютно-фінансових, податкових та інших стимулів та/або обмежень для національних та іноземних суб'єктів господарювання постає ефективним інструментом на шляху здійснення інтеграційних процесів і структурних перетворень у світовій економіці, а з іншої — допомагає залучити інвестиції та забезпечити збалансований розвиток територіальних одиниць усередині країни.

Для України даний інструмент набуває особливого значення, оскільки після завершення збройного конфлікту він може бути покладений в основу відновлення соціально-економічного потенціалу постраждалих територій, що обумовлює актуальність і важливість дослідження подібного досвіду в закордонній площині. З огляду на досить широке використання у світовій практиці різних типів територій з особливими умовами господарювання, кожна країна має власний досвід їхнього створення та функціонування, однак висвітлення даних питань крізь призму розвитку деокупованих територій належить тільки кільком країнам. Найуспішніший досвід розбудови територій з особливими умовами господарювання після збройного конфлікту має Республіка Хорватія, розташована на перехресті Центральної та Південно-Східної Європи (Балканський півострів). Саме цій країні вдалося визначити ефективні вектори локального розвитку, що заклали міцний фундамент для відновлення соціально-економічного потенціалу постраждалих від війни регіонів, тому важливо проаналізувати хорватський кейс, визначити його основні успіхи й недоліки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загальнотеоретичним аспектам дослідження територій з особливими умовами господарювання присвячено наукові праці закордонних і вітчизняних дослідників, серед яких Д. Зенг [1], Ж. Чейс і Дж. Дімітропулос [2], С. Фрік, А. Родрігез-Позе і М. Вонг [3], К. Кристенсен і М. Рейнор [4], Л. Зубченко [5], Т. Гринько [6], М. Каримов, Д. Іл'їна, А. Акрамов [7], які аналізують дане питання з точки зору концепції еволюційної економіки, виділяючи декілька поколінь формування територій. Натомість вченим І. Кліму [8] і С. Боєнгу [9] належать

дослідження у сфері систематизації територій з особливими умовами господарювання, які детальніше розкриваються в працях українських науковців: В. Устименка й О. Зельдіної [10], О. Єгорової [11], І. Літвінової [12], П. Жука [13], О. Чмир і В. Пили [14] та ін.

Відзначаючи високий рівень наукового досвіду досвідчених учених у сфері розбудови територій з особливими умовами господарювання, варто відзначити їхній фрагментарний характер щодо вивчення досвіду тих країн, які пройшли шлях відновлення територій після збройного конфлікту. Оскільки дані питання постають вкрай важливими для України у зв'язку з необхідністю відновлення постраждалих територій після закінчення війни, то важливо звернутися до закордонного досвіду з цього приводу, де хорватський кейс займає провідне місце.

Метою статті є дослідження досвіду Хорватії щодо розбудови територій після збройного конфлікту для можливої екстраполяції здобутих напрацювань в українській реальії.

Результати дослідження. Слабкий рівень економічного стану й наявні диспропорції локального розвитку, повільне політичне, соціально-економічне, інфраструктурне відновлення — далеко не вичерпний перелік проблем, з якими зіткнулася Хорватія після закінчення війни за незалежність 1991—1995 рр., що увійшла в історію під назвою «Хорватська війна». Хорватські сили були змушені виступити проти агресії об'єднаних великосербських сил — сербських екстремістів у Хорватії, союзної Югославської Народної Армії, Сербії та Чорногорії. Збитки від війни, зафіксовані урядом станом на листопад 1995 р., становили понад 740 млн дол. США, а найбільше постраждали такі території як Шибенсько-Кнінська жупанія (регіон), розташована на південному заході Хорватії вздовж узбережжя Адріатичного моря, громади в Пожесько-Славонському і Бродсько-Посавському регіонах Західної Славонії. Внаслідок бойових дій, обстрілів, актів вандалізму та етнічних чисток регіони було спустошено. Промислове та сільськогосподарське виробництво також постраждало, оскільки до середини 1995 р. була зайнята значна частина виробничих площ, а «внутрішній» (югославський) і зовнішній ринки було втрачено.

З початком війни у системі державного управління Хорватії відбулася «прихована люст-

рація»: було здійснено ретельний відбір кадрів за політичними, національними й іншими критеріями та створено нові дипломатичні, митні, розвідувальні структури. Упродовж 1993—2001 рр. державне управління Хорватії розвивалося в умовах централізації й авторитаризму. На цьому етапі фіксувався недостатній рівень професіоналізму управлінського персоналу та надмірна політизація адміністративних установ [15]. Ці питання були найвідповідальнішими для країни через тривалу окупацію частини території, а також через перебування до 1995 р. у Хорватії миротворчої місії *UNPROFOR* (діяла у 1992—1995 рр. з метою нагляду за перемир'ям у Хорватії), що обмежувало її суверенітет і незалежність. Окупованими були території, що увійшли до складу республіки «Сербська Країна» — самопроголошеної, невизнаної республіки, утвореної на території незалежної Хорватії 1991 р., а саме: райони Північної Далмації, Західної Славонії, звільнені 1995 р. унаслідок військових операцій «Блискавка» та «Буря», а також райони Західного Срієму, Східної Славонії та Бараньї, які мирно реінтегровано до складу Хорватської держави 1998 р. згідно з Ердутським договором [16, с. 313].

Умови відновлення постраждалих від збройного конфлікту територій Хорватії. У 1997 р. Хорватія ратифікувала (частково) Європейську Хартію місцевого самоврядування, яка визначила фундаментальні принципи функціонування органів місцевого самоврядування, що зобов'язало країну їх зафіксувати у внутрішньому законодавстві [17]. Даний факт став «демократичним поворотом», що підштовхнув Хорватію до активного процесу підготовки заявки на вступ до Європейського Союзу 2001 р. та приведення національного законодавства до європейських стандартів, враховуючи й реформу децентралізації державного управління.

Централізоване державне управління Хорватії було успадковане від югославської системи. Програма децентралізації 2001 р. мала наслідком адміністративний поділ хорватської території на регіони, округи, міста та громади. Окрім адміністративного аспекту реформування, суттєві зміни відбулися в системі органів місцевого самоврядування та територіального управління з метою зміцнення нижчих рівнів врядування на основі принципу субсидіарності. Наприклад, функції державного управління в сфері регіонального економічного розвитку,

соціального забезпечення, охорони здоров'я й освіти повільно передавалися на рівень громад та округів.

З моменту завершення конфлікту в 1995 р. допомога міжнародного співтовариства була зосереджена здебільшого на постраждалих від війни територіях, а саме на Західній і Східній Славонії, Бановіні, Ліці та Далмації. Основними партнерами з реалізації міжнародної донорської допомоги були представники ЄС, Сполучених Штатів Америки (зокрема Програма розвитку ООН — ПРООН, Управління ООН з обслуговування проєктів та Управління Верховного комісара ООН у справах біженців, Агенція США з міжнародного розвитку — *USAID*), канадських і британських донорів тощо.

Для забезпечення стабільності у питаннях відновлення постконфліктних територій, Європейська Комісія заохочувала на території Хорватії локальний економічний розвиток, надаючи першочергового значення реконструкції інфраструктурних об'єктів і питанням економічної спроможності на місцях. Тому кошти ЄС було спрямовано не лише на задоволення першочергових потреб у відновленні (охоплюючи реконструкцію будинків, шкіл і медичних центрів), розмінуванні територій, відновленні об'єктів критичної інфраструктури (місцевих доріг, мереж постачання електроенергії та води), але й на розвиток тих видів економічної діяльності, які були здатні приносити прибуток, що дало змогу надати концепції локального економічного розвитку провідного місця у питаннях територіального відновлення. До того ж ООН сприяла вирішенню питань довгострокового розвитку локальних територій шляхом створення двох гарантійних фондів (один — для Західної Славонії, один — для Ліки та Далмації) через Програму відновлення та сталого розвитку. Після 1997 р. гарантійні фонди почали пропонувати мікрокредити здебільшого для малого сімейного бізнесу, а представники ООН та ЄС у своїх рішеннях щодо фінансової підтримки постраждалих районів поступово почали зміщувати акцент саме на довгострокові програмні інструменти. Згодом це знайшло своє продовження у створенні агенцій локального економічного розвитку в Західній і Східній Славонії, Шибенсько-Кнінському й Сісакському регіонах, де Міжнародна організація праці стала ключовим фінансовим партнером.

Розробленню й імплементації концепції локального економічного розвитку в Хорватії надавалося чільне місце, оскільки дані кроки відповідали політиці ЄС щодо пошуку стійких рішень для забезпечення довгострокових місцевих потреб, що на практиці мало вигляд охоплення соціального, культурного й інституційного компонентів до положень економічних стратегій розвитку деокупованих міст і громад та їх синхронізації з аналогічними довгостроковими документами регіонального й національного рівня.

Концепція локального економічного розвитку Хорватії стала наріжним каменем у процесі відновлення постконфліктних територій, оскільки в її основу лягло посилення місцевої відповідальності за залучення інвестицій, імплементацію інновацій, використання наявного потенціалу та загалом за процес розвитку міст і громад. Безсумнівно, фундаментом даного процесу можна назвати створення й функціонування агенцій локального економічного розвитку, які насамперед взяли на себе відповідальність за формування стратегій розвитку регіонів і громад після збройного конфлікту з фокусом на соціальні гарантії (створення нових робочих місць). Існували й певні правила, якими керувалися представники локальних територій у роботі агенцій, що зводилися до двох компонентів: територіальної діагностики й інституційного картування. Перша складова полягала в отриманні актуального розрізу даних про стан і розвиток локальної економіки на основі аналізу основних соціально-економічних і політичних даних за допомогою офіційної статистики й експертних опитувань. Друге правило, пов'язане з інституційним картографуванням, зосереджувалося на формуванні переліку місцевих стейкхолдерів із зазначенням їхніх інтересів, особливостей діяльності для налагодження взаємовигідних зв'язків усередині кожної територіальної одиниці. У даному контексті можна провести паралель з українськими реаліями місцевого розвитку, оскільки хорватська концепція містила елементи, що використовуються нині для формування та реалізації стратегій розвитку регіонів, міст і територіальних громад України. Кожне з двох правил імплементації концепції локального економічного розвитку Хорватії, як і в Україні, супроводжувалося пулом семінарів, презентацій, навчальних поїздок для комунікації з усіма заці-

кавленими сторонами, що сприяло активізації обміну знаннями, соціального діалогу для спільного ухвалення рішень щодо постраждалих від збройного конфлікту територій.

Уряд Республіки Хорватія зробив ставку на децентралізацію державного управління, а також на адаптацію наявних стратегічних цілей, методів та інструментів традиційної регіональної політики до нового локального економічного контексту. Раніше основними ланками інституційного середовища для економічного розвитку на рівні регіону слугували лише відділи економіки та соціального забезпечення, локальні економічні палати (аналог українських торгово-промислових палат), бюро зайнятості тощо. Тепер, із впровадженням концепції локального економічного розвитку, набули важливого значення ініціативи, пов'язані з функціонуванням суб'єктів господарювання на взаємовигідних засадах, що відкрило дорогу для створення центрів розвитку малого та середнього бізнесу. Активне залучення місцевих стейкхолдерів у процес розвитку території стало важливою передумовою для відновлення економічного потенціалу деокупованих територій, оскільки локальні актори не тільки володіли глибокими знаннями щодо власних потреб і ресурсів, але й географічна та культурна близькість територіальних одиниць поступово формувала сприятливі умови для впровадження інновацій і розширення соціального діалогу [18].

У світлі зазначених реформ було адаптовано й нормативно-правову базу до нових економічних цілей, враховуючи однакові умови й формальні рамки як для іноземних, так і для вітчизняних інвесторів. Так, передбачалася низка спеціальних заходів економічного спрямування з метою залучення стійких інвестиційних потоків і створення конкурентоспроможних робочих місць, серед яких особливе місце займали податкові стимули, що впроваджувалися на територіях так званого «особливого державного значення».

Відновлення територій Хорватії після збройного конфлікту: стратегічний вимір. Ідеї децентралізації влади Хорватії знайшли своє продовження та втілення у декількох міжнародних проектних інструментах, реалізованих на постконфліктних територіях з 2001 до 2010 р., серед яких важливого значення набули п'ятирічна стратегія фінансової допомоги Хорватії Єв-

ропейською Комісією — *CARDS (The CARDS Country Strategy Paper)* на період 2002—2006 рр. [19, с. 31] і «Стратегічний проєкт соціального й економічного відновлення» (*Strateški projekt društvenog i gospodarskog oporavka*) 2002-го та 2005 рр. [20] Світового банку, ЄС та Уряду Хорватії, реалізація яких здійснювалася паралельно, майже водночас, що створило міцний фундамент для комплексного вирішення першочергових безпекових і соціально-економічних питань деокупованих районів.

Ідентифікація територій, що викликали особливе занепокоєння держави, була спочатку реалізована нормами хорватського законодавства 1996 р. як спроба відшкодування збитків й стимулювання економічного розвитку в районах, що постраждали від війни, для повернення місцевого населення (переміщених осіб і біженців). Так, ще 1996 р. було ухвалено Закон «Про території особливої державної допомоги» [21], що дало можливість представникам місцевого самоврядування усвідомити невідворотність розбудови постраждалих від збройного конфлікту територій шляхом впровадження спеціальних стимулів. Не дивлячись на той факт, що закон ухвалено значно раніше за стратегію *CARDS* і «Стратегічний проєкт соціального й економічного відновлення» (далі Проєкт відновлення), норми саме цих документів заклали фундамент для відновлення деокупованих територій, а згодом (2008) було представлено нову редакцію Закону «Про території особливої державної допомоги», окремі положення якого залишаються чинними й сьогодні [22].

Отже, перший стратегічний документ, що заклав фундамент для відновлення деокупованих територій (*CARDS*), мав такі пріоритети:

- демократична стабілізація: було надано першочергову підтримку (зокрема й фінансову) для повернення біженців і вимушених переселенців, а також здійснено кроки на шляху до розвитку громадянського суспільства територій, постраждалих від збройного конфлікту (створено громадські організації, що опікувалися щоденними побутовими проблемами постраждалого населення);

- економічний і соціальний розвиток: вирішено питання щодо врегулювання торгівлі, покращення інвестиційного клімату та сприяння соціальній згуртованості постконфліктних районів;

- юстиція та внутрішні справи: модернізовано правосуддя, охорону правопорядку та відновлено боротьбу з організованою злочинністю, що сприяло удосконаленню управління кордонами територій після збройного конфлікту;

- розбудова адміністративної спроможності: розпочато підготовку до реформ державних фінансів та системи державного управління на національному й регіональному рівнях;

- навколишнє середовище та природні ресурси: надано фінансову й консультаційну підтримку з боку Європейської Комісії для вдосконалення хорватського природоохоронного законодавства, а також надано консультації щодо особливостей його впровадження [23, с. 114—115].

Після реалізації першочергових кроків, спрямованих на розбудову деокупованих районів і відновлення соціально-економічної спроможності всієї Хорватії, викристалізувалася найголовніша проблема, що заважала досягненню даних цілей, — брак соціальної згуртованості. Це стало критичною проблемою як для тих груп населення, що безпосередньо постраждали від війни (національних меншин, репатріантів і переміщених осіб) та стикалися з бар'єрами для соціальної й економічної інтеграції, так і для місцевих адміністрацій, оскільки військові події 1991—1995 рр. змусили їх конкурувати між собою за дефіцитні ресурси. Тому імплементація такого нормативно-правового акта як Проєкт відновлення, сформованого 2002 р. та оновленого 2005 р., була сполучена з підтримкою економічної та соціальної активізації саме неблагополучних і постраждалих від війни територій, а документ став інструментом підвищення соціальної згуртованості шляхом розбудови інститутів громадянського суспільства.

Окрім того, до Проєкту відновлення увійшли практики досвіду реалізації операційних програм ЄС щодо планування регіонального розвитку постконфліктних територій, розвитку їхньої співпраці, поступового відновлення їхніх соціально-економічних зв'язків з іншими регіонами країни, розвитку кооперативів і малого й середнього бізнесу. Також він охоплював результати оцінення соціально-економічного й інституційного забезпечення територій Хорватії, що набули статусу «особливого державного значення» після закінчення збройного конфлікту, а також висновки Фонду після-

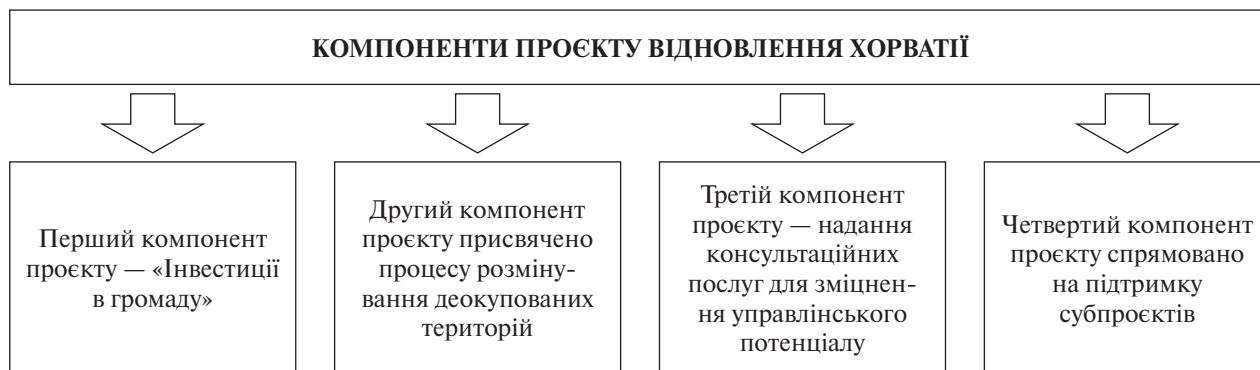

Рис. 1. Компоненти та пріоритети Проекту відновлення Хорватії

конфліктного відновлення, створеного ЄС спеціально для Хорватії.

Формування та втілення у життя даного масштабного проекту було би неможливим без залучення потужного міжнародного донора, яким виступив Світовий Банк, — Міжнародний банк реконструкції та розвитку (далі МБРР), ЄС та Уряд Хорватії. Загальна вартість проекту становила 84,6 млн дол. США, з яких Світовий Банк профінансував 52 %, маючи ґрунтовний досвід реалізації складних багатосекторальних проектів з реконструкції постраждалих від війни країн Південно-Східної Європи із середини 1990-х рр.

Представники Міністерства європейської інтеграції Хорватії також зазначали у своїх виступах, що проблема повернення біженців тісно пов'язана не тільки з відсутністю економічних можливостей, але й соціальної згуртованості на постраждалих територіях. Тому Проект відновлення підкреслював необхідність імплементації децентралізаційного та водночас комплексного підходу до відновлення й розвитку даних територій, ставлячи на чільне місце реінтеграцію постраждалих від війни категорій населення, а також надважливі питання розмінування постраждалих районів оскільки наявність мін сприймалася місцевими жителями як одна з першочергових перешкод для економічного поживавлення та соціальної згуртованості територій. На державному та регіональному рівнях положення вказаного документа передбачали нарощення внутрішнього економічного потенціалу, а на місцевому рівні — побудову й примноження соціального капіталу, надаючи стимули для реалізації спільних підпроектів місцевим адміністраціям, а також етнічним групам населення, представникам сільськогосподарських кооперативів,

суб'єктам малого й середнього бізнесу, що сприяло загальній соціальній інтеграції. Компоненти та пріоритети Проекту відновлення Хорватії представлено на рис. 1.

Перший компонент проекту мав назву «Інвестиції в громаду» (загальна вартість фінансових інвестицій становила 54,9 млн дол. США, з яких 29 млн дол. США надав Світовий Банк) та передбачав створення та реалізацію субпроектів на постраждалих від збройного конфлікту територіях, що потребували особливих умов для функціонування. Передбачалося створення трьох загальних типів субпроектів у сферах соціальної інтеграції, економічного відродження й інфраструктури для малих громад:

1. Субпроекти соціальної інтеграції було спрямовано на покращення доступу до послуг, ініціатив і заходів на рівні кожної громади для постраждалих від війни, знедолених або вразливих осіб на територіях особливого державного значення. З цією метою надавалися гранти районам, громадам, групам або локальним організаціям / установам (дитячі садки, школи, молодіжні організації, центри для людей похилого віку, культурні центри, бібліотеки, установи соціального забезпечення, неурядові та громадські організації).

2. Субпроекти економічного відродження було призначено для підтримки розвитку фермерських господарств та інших прибуткових для громад видів економічної діяльності з метою розширення можливостей для представників малого й середнього бізнесу та кооперативів, а саме: формування й нарощування виробничого потенціалу наявних кооперативів і підприємств; створення нових кооперативів; нарощування економічного потенціалу наявних кооперативів і розвиток допоміжних послуг для малих і середніх підприємств.

3. Інфраструктурні субпроекти передбачали покращення умов життя населення громад шляхом забезпечення доступу до соціальних послуг за рахунок відновлення об'єктів критичної інфраструктури у таких сферах, як освіта, охорона здоров'я, соціальний захист, транспорт, водопостачання та водовідведення, екологія й охорона навколишнього природного середовища. Реалізація даного типу проектів стала великим досягненням на шляху до соціальної згуртованості й економічного відродження постконфліктних територій, а також стала містком для активізації співпраці між місцевими органами влади, громадянським суспільством і приватними підприємцями.

Другий компонент проекту (загальна вартість інвестицій — 21,5 млн дол. США, з яких 10,7 млн надав МБРР) передбачав розмінування деокупованих територій, він став фундаментом для реалізації субпроектів першого компонента «Інвестиції в громаду» без ризику для мешканців і місцевості. Для цього Світовий Банк фінансово підтримав процес видалення мін насамперед у тих районах, де їхня наявність перешкождала реалізації вказаних субпроектів.

За третім компонентом проекту (загалом надано 4,4 млн дол. США, з яких 3,2 — МБРР) фінансувалося надання консультаційних послуг й обладнання, необхідних для зміцнення й нарощування управлінського потенціалу центральних, регіональних і місцевих органів влади у сфері обрання рішень щодо розвитку постконфліктних територій, зокрема й відповідно до цілей ЄС.

Четвертий компонент стратегічного проекту (3,8 млн дол. США, з них 1,3 млн дол. надав МБРР) сприяв підтримці субпроектів інших трьох компонентів шляхом їхнього фінансування, адміністрування, моніторингу, оцінки, інформаційно-роз'яснювальної роботи, технічної підтримки [20].

За реалізацію проекту відповідали представники відділу координації проектів, який було спеціально створено директором регіонального розвитку Міністерства морських справ, транспорту й інфраструктури Республіки Хорватія, а також Хорватського центру протимінної діяльності. Відділ координації проектів було наділено функціями стратегічного планування, нагляду, моніторингу, координації діяльності між усіма ключовими стейкхолдерами. Міністерство було укомплектоване як дер-

жавними службовцями, так і технічними консультантами з ЄС для забезпечення ефективної технічної експертизи, яку пізніше було використано для вступу Хорватії до ЄС.

Більшість субпроектних робіт здійснювалося регіональними офісами з реалізації Проекту відновлення, які було створено на базі органів місцевої влади територій особливого державного значення. Тож три регіональні підрозділи було створено на території міст Осієк (східна частина Хорватії, адміністративний центр жупанії Осієк-Бараня в історичному регіоні Славонія), Сисак (адміністративний центр регіону Сисак-Мославина, що розташований у макрорегіоні Власна Хорватія), а також Задар (історичний регіон Далмація, адміністративний центр Задарської жупанії). Представники кожного з цих офісів відповідали за реалізацію, а потім контроль і моніторинг усіх компонентів проекту на своїх територіях [20].

Отже, на відміну від більшості програмних інструментів, які було використано для відновлення й розвитку територій, постраждалих від збройних конфліктів, положення *CARDS* та Проекту відновлення було покладено в основу повноважень органів управління всіх рівнів влади Хорватії й реалізовано у повній гармонізації з європейськими принципами й практикою, що пришвидшило набуття країною статусу члена ЄС.

Інструменти державної підтримки розбудови деокупованих територій. Досить успішна імплементація положень двох вказаних стратегічних інструментів сформувала міцне підґрунтя для відновлення економічного потенціалу територій Хорватії та вказала на необхідність внесення змін до наявної нормативно-правової бази щодо відновлення постраждалих від збройного конфлікту районів, оскільки їхня розбудова не могла за темпами й розмахом прирівнюватися до розвитку інших регіонів країни.

Як було зазначено, 1996 р. представники органів державної й місцевої влади вже зазначили про необхідність ідентифікації постраждалих від війни територій на законодавчому рівні, що втілювалося в критично важливому Законі «Про території особливої державної допомоги» [21]. Мета виокремлення даних територіальних одиниць полягала у зосередженні уваги на ліквідації наслідків війни в їхніх конкретних районах і громадах, заохоченні переміщених осіб

і біженців повертатися додому та запровадженні стимулів для економічного розвитку.

У Законі 1996 р. визначалося, що території особливої державної допомоги створюються з метою ліквідації війни 1991—1995 рр., швидкого повернення переміщених осіб і біженців, заохочення демографічного й економічного прогресу, досягнення найзбалансованішого розвитку всіх областей Республіки Хорватія. Території особливої державної підтримки класифікувалися у дві групи:

- до першої групи віднесли території громад і міст, окуповані до 1995 р. і розташовані безпосередньо вздовж державного кордону, центр яких не більше ніж в 15 км від кордону повітряною лінією, мав не більше 5 тис. жителів за переписом населення 1991 р.;

- друга група охоплювала райони громад, міст і селищ, які були окуповані до 1995 р., але не були ідентифіковані в першій групі.

Спочатку до першої групи було віднесено 23 територіальні громади, за винятком міст і громад, розташованих вздовж річки Дунай попри те, що вони постраждали від збройного конфлікту, що призвело до нерозуміння такої вибірковості громадянами даних територій і відкритих виступів проти ухваленого закону. До того ж 1996 р. тільки нещодавно закінчився збройний конфлікт, і постраждали території було спустошено внаслідок актів вандалізму та етнічних чисток, обезлюднено, тому пропонувати будь-які преференції для економічного розвитку міст і громад було ще зарано.

У 2008 р. даний Закон було оновлено: зміни торкнулися наповнення документа в частині класифікації територій особливої державної допомоги: перші дві групи було розширено та додану третю групу, якою стали адміністративно-територіальні одиниці Хорватії, що відставали у розвитку у порівнянні з іншими регіонами за окремими критеріями.

Тепер класифікація територій, що потребують особливої державної допомоги, має такий вигляд: першу групу наповнюють окуповані території міст і громад, розташованих безпосередньо вздовж державного кордону під час війни 1991—1995 рр., центр яких розташований не далі 15 км від державного кордону, налічує не більше 5 тис. жителів за переписом населення 1991 р., а також всі інші райони міст, громад і селищ уздовж хорватської сторони річки Дунай (до даної групи увійшло загалом 52 ад-

міністративно-територіальні одиниці); другу групу становлять території 53 громад, міст і селищ, які були окуповані під час війни 1991—1995 рр., і не належать до першої групи; до третьої групи належать громади й міста, які відстають у розвитку за трьома критеріями: економічними, структурними та демографічними.

Положення вказаного закону передбачали стимулювальні заходи для демографічного оновлення постраждалих територій, повернення і перебування населення, яке проживало там до війни 1991—1995 рр., і заселення громадян Хорватії всіх професій, а надто тих, хто міг сприяти економічному і соціальному розвитку території особливої державної допомоги. У першу чергу повернення, перебування і поселення людей на даних територіях заохочувалось безкоштовним або пільговим житлом [22]. Право на житло здійснювалося бенефіціаром і членами його сім'ї за умови відсутності у них іншого житлового будинку або квартири у власності на території Хорватії відповідно до таких пріоритетів:

1. Хорватські ветерани та члени сімей загиблих, ув'язнених або зниклих безвісти хорватських ветеранів війни.

2. Члени Хорватської ради оборони та члени сім'ї загиблого члена Хорватської ради оборони.

3. Бенефіціари, які отримали у користування квартиру на умовах державної власності відповідно до Закону «Про оренду квартир на звільнених територіях» за умови використання її належним чином, проживання на даній площі не менше 10 років з моменту ухвалення рішення і відсутності володіння будь-якого іншого житлового майна на території Хорватії.

Після 10 років безперервного проживання в будинку або державній квартирі орендар набував право покупки такого житла на пільгових умовах.

Також норми Закону «Про території особливої державної допомоги» передбачали деякі податкові стимули, впровадженні на деокупованих територіях:

1. Податок на передачу нерухомого майна не підлягає сплаті громадянами, які набувають право на нерухоме майно, розташоване в районах особливої державної допомоги за умови їхнього фактичного проживання на даних територіях. Даний податок сплачується в подальшому, якщо протягом 10 років з дня придбання нерухомого майна відчужено нерухоме майно, платник податків змінює місце проживання за межами постраждалих територій і якщо він, маючи заде-

клароване місце проживання, фактично не проживає на вказаній території.

2. Податок на прибуток, отриманий на території спеціального державного нагляду, що підлягає сплаті до державного бюджету, згодом повертається підрозділам місцевого самоврядування за напрямками особливої державної допомоги як дотація державного бюджету.

3. Платники податку на прибуток (корпоративного податку), які здійснюють види економічної діяльності, пов'язані з сільським господарством і рибним промислом на території особливої державної значення та наймають більше п'яти працівників на роботу на невизначений термін, з них більше 50 % проживають на вказаних територіях не менше дев'яти місяців, сплачують податок так: а) податок не сплачується на території громад і міст, що відносяться до першої групи територій особливої державної допомоги; б) податок сплачується у розмірі 25 % на території громад, міст і селищ, що відносяться до другої групи територій особливої державної допомоги; в) податок сплачується у розмірі 75 % на території громад і міст, що відносяться до третьої групи територій особливої державної допомоги.

Також передбачався окремий порядок сплати податку на прибуток для суб'єктів господарювання, які провадили господарську діяльність на територіях особливої державної допомоги, крім сфери сільського господарства та рибальства, за умови працевлаштування на своєму підприємстві більше п'яти працівників, з яких більше 50 % постійно проживали на деокупованих територіях:

1. На території громад і міст, що відносяться до першої групи територій особливої державної допомоги: упродовж 2008—2010 рр. суб'єкти господарювання звільнялися від сплати податку на прибуток; упродовж 2011—2013 рр. суб'єкти господарювання сплачували 25 % від встановленої ставки податку на прибуток; протягом 2014—2016 рр. суб'єкти господарювання сплачували 75 %; з 2017 р. суб'єкти господарювання сплачують податок на прибуток у повному розмірі.

2. Для суб'єктів підприємницької діяльності, що функціонують на території громад, міст і селищ, які відносяться до другої групи територій особливої державної допомоги: упродовж 2008—2010 рр. суб'єкти господарювання сплачували 25 % від встановленої ставки

податку на прибуток; протягом 2011—2013 рр. — 75 % від встановленої ставки податку на прибуток; з 2014 р. суб'єкти господарювання сплачують податок на прибуток у повному розмірі.

3. Платники податку на прибуток з громад і міст, що відносяться до третьої групи територій особливої державної допомоги: упродовж 2008—2010 рр. суб'єкти господарювання сплачували 75 % від встановленої ставки податку на прибуток; протягом 2011—2013 рр. — 85 % від встановленої ставки податку на прибуток; з 2014 р. суб'єкти господарювання сплачують податок на прибуток у повному обсязі [22].

Окрім демографічних і податкових стимулів було передбачено преференції у сфері охорони навколишнього середовища та освіти. Так, плату за використання мінеральних ресурсів (нафти, природного газу, кам'яного вугілля, лігнітів) на визначених територіях дозволялося сплачувати в розмірі 50 % містам і громадам, у розмірі менше 50 % — селам і селищам, де використовуються мінеральні ресурси відповідно до норм охорони навколишнього середовища й економічного розвитку вказаних територіальних одиниць. Якщо ж суб'єкти місцевого самоврядування мали на своїй території заповідник, національний парк або зону охорони водних ресурсів, то вони мали право на грошову компенсацію від держави відповідно до площі, на якій розташовано такі заповідні об'єкти. Щодо стимулів у системі освіти, то учні денної форми навчання загальноосвітніх шкіл третього та четвертого класів 2008/2009 навчального року, які проживали на той час на територіях особливої державної допомоги, мали право на безкоштовний проїзд у громадському автобусному або залізничному транспорті від місця свого проживання до найближчої школи. Дані витрати покривалися за рахунок місцевого бюджету, а також надавалася грошова допомога на проживання дітей-сиріт на пост-конфліктних територіях [22].

Висновки. Результати аналізу закордонних і вітчизняних джерел констатують наявність досвіду розбудови територій у країнах Балканського півострову, де територіальні одиниці зазнали спустошення та руйнації через збройні конфлікти. Досвід Республіки Хорватія вважається одним з найуспішніших у сфері відновлення деокупованих територій, що підкреслює важливість проведеного дослідження за трьома кроками: визначення ключових передумов для

відновлення постраждалих від збройного конфлікту територій, аналіз стратегічних документів з питань відновлення територій Хорватії та ідентифікація інструментів державної підтримки для розбудови деокупованих територій.

Хорватський досвід розбудови деокупованих територій характеризується як успіхами, так і недоліками. За період 2001—2010 рр. завдяки успішній реалізації міжнародних інструментів *CARDS* і Проекту відновлення було профінансовано понад 400 малих субпроектів, спрямованих на розмінування районів і будівництво об'єктів соціально-економічної інфраструктури. Інформація про дані інструменти швидко розповсюджувалася, тому представники місцевого самоврядування й громадянської спільноти досить жваво брали участь у таких проектах, що сприяло поглибленому вивченню особливостей стратегічного планування, бізнес-планування, управління витратами й проектами тисячами посадовців та громадських діячів, отже, стало передумовою для ефективнішої підготовки постконфліктних територій і країни загалом до членства в Європейському Союзі. Реалізація компонентів і заходів даних проектних інструментів дозволила створити 1341 нове робоче місце, отримати 11 млн євро прибутку від малого бізнесу, а розмінування досить великої частини земель сільськогосподарського призначення призвело до повернення людей і розвитку відповідних кооперативів (які займалися здебільшого подрібненням олів і виробництвом олії). Окрім того, досить ефективним стало рішення про застосування комплексного підходу до визначення дефініцій «постраждалі райони», «деокуповані території», «постконфліктні території», «території, що потребують особливого державного нагляду / особливої державної турботи», зміст яких об'єднався в понятті «території особливої державної допомоги». Віднесення до такої групи територій всіх регіонів, міст і громад, які прямо чи опосередковано постраждали від збройного конфлікту 1991—1995 рр., а також приділення прискіпливої уваги з боку органів державної влади та місцевого самоврядування до відтворення потенціалу постраждалих від збройного конфлікту територій зарекомендувало себе з ефективною стороною та втілювалося в суттєвому покращенні соціально-економічного стану територій особливої державної допомоги.

Серед недоліків хорватського досвіду розбудови територій з особливими умовами госпо-

дарювання можна вважати недосконале інституційне підґрунтя даного процесу, а саме положення Закону «Про території особливої державної допомоги» 1996 р. Першими найважливішими кроками до відновлення територій у ухваленому законі мали би стати гарантії безпеки для повернення місцевих жителів, натомість їм одразу пропонувалося виділення будинків і квартир. Дані кроки, безперечно, були важливими, але занадто передчасними, оскільки люди побоювалися повертатися в свою місцевість через великий обсяг замінованих територій, це насамперед унеможливило їхнє економічне пожвавлення і соціальну згуртованість. Лише після реалізації стратегічних програмних інструментів *CARDS* і Проекту відновлення, де головне місце займало питання розмінування деокупованих територій, стало можливим покрокове відновлення їхнього економічного й соціального потенціалу, однак було втрачено декілька років.

Стимулами (пріоритетами) демографічного, податкового, екологічного й освітнього характеру, які було запропоновано 2008 р., активно користувалися всі категорії мешканців і суб'єктів господарювання за винятком засуджених осіб (за злочини проти людяності та міжнародного права, проти Хорватії). Оскільки на той час вже було підготовлено міцний фундамент — найважливіше безпекове питання для повернення мешканців даних регіонів вже було вирішено, покращилася й ситуація із соціальною та економічною згуртованістю постраждалих від збройного конфлікту територій шляхом поступового формування довіри між різними групами населення та представниками місцевої влади завдяки імплементації концепції локального економічного розвитку. Це допомогло поступово відновити економічний потенціал деокупованих територій та залучити державні органи влади до локальних інтеграційних процесів через реалізацію відповідних проектів.

Перспективи подальших досліджень. Подальші наукові дослідження вбачаються в обґрунтуванні та визначенні комплексу показників для оцінки економічних та соціальних результатів розбудови територій з особливими умовами для розвитку, що сприятиме формуванню науково-методичного забезпечення оцінювання розбудови таких територій в умовах воєнного стану і післявоєнного відновлення України.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Zeng D.Z. The Past, Present, and Future of Special Economic Zones and Their Impact. *Journal of International Economic Law*. 2021. Vol. 24. Iss. 2. P. 259—275. <https://doi.org/10.1093/jiel/jgab014>
2. Chaisse J., Dimitropoulos G. Special Economic Zones in International Economic Law: Towards Unilateral Economic Law. *Journal of International Economic Law*. 2021. Vol. 24. Iss. 2. P. 229—257. <https://doi.org/10.1093/jiel/jgab025>
3. Frick S.A., Rodriguez-Pose A., Wong M.D. Toward Economically Dynamic Special Economic Zones in Emerging Countries. *Economic Geography*. 2019. Vol. 95. Iss. 1. P. 30—64. <https://doi.org/10.1080/00130095.2018.1467732>
4. Кристенсен К.М., Рейнор М.Е. Решение проблемы инноваций в бизнесе: как создать растущий бизнес и успешно поддерживать его рост. Пер. с англ. Е. Калининой. Москва: Альпина Бизнес Букс, 2004. 273 с.
5. Зубченко Л.А. Иностраннные инвестиции. Харьков: Книгодел, 2008. 160 с.
6. Організаційно-економічні аспекти розвитку підприємницьких структур в Україні та світі. За заг. ред. Т. Гринько. Дніпро: Видавець Біла К.О., 2022. 400 с.
7. Каримов М., Ильина Д., Акрамов А. Состояние и перспективы развития свободных экономических зон в Республике Узбекистане: аналитический доклад. Институт прогнозирования и макроэкономических исследований, UNDP: Ташкент, 2015. 63 с.
8. Клим И.В. Свободная экономическая зона как институт инновационного развития экономики. *Внешнеэкономический вестник*. 2008. № 4. С. 26—32.
9. Boyenge S.J.P. ILO database on export processing zones (Revised): ILO Working Papers. Geneva: International Labour Office, 2007. URL: https://www.ilo.org/public/libdoc/ilo/2007/107B09_80_engl.pdf (дата звернення: 07.08.2022).
10. Території пріоритетного розвитку як інструмент вирішення проблем в Донецькій і Луганській областях. За заг. ред. В.А. Устименка. НАН України, ДУ «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Макутова НАН України». Київ, 2021. 200 с.
11. Павлюк А.П., Єгорова О.О., Маркевич К.Л. та ін. Індустріальні парки в Україні: удосконалення політики стимулювання у контексті світового досвіду. Київ: НІСД, 2014. 64 с.
12. Zabłodska I., Rohozian Yu., Litvinova I. Socio-economic efficiency of distribution the innovative diffusion in the different developed socio-economic systems/countries. Transformation of economy, finance and management in modern conditions: scientific monograph. Riga, Latvia: Baltija Publishing, 2022. P. 37—57. <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-220-3-2>
13. Жук П.В. Проект законодавчих актів щодо запровадження спеціального режиму інвестиційної діяльності на гірських територіях, направлені Голові Верховної Ради України. ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М.І. Долишнього НАН України». Львів, 2018. 10 с.
14. Чмир О.С., Панченко В.Г., Гусев Ю.В., Пила В.І. Вітчизняна практика та світовий досвід СЕЗ і ТПР. Наук. ред. О.С. Чмир. Київ: Постер Принт, 2013. 252 с.
15. Пугач В.Г. Адміністративна реформа у Хорватії: ретроспективний аналіз системних змін. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Державне управління*. 2019. Том 30 (69). № 3. <https://doi.org/10.32838/2663-6468/2019.3/05>
16. Боровець І. Особливості процесу інтеграції Республіки Хорватія до Європейського Союзу. *Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки*. 2015. Вип. 24. С. 303—318.
17. Ivan A.L., Iov S.A. Croatia: Administrative Reform and Regional Development in the Context of EU Accession. *Transylvanian Review of Administrative Science*. 2010. Vol. 31E. URL: <https://rtsa.ro/tras/index.php/tras/article/view/182> (дата звернення: 08.08.2022).
18. Salzano C. Local economic development in the war-torn areas of Croatia: supporting the transition towards a participatory and decentralized market economy. Case Study-Croatia. ILO Local Economic Development Program. Geneva: ILO, 2002. URL: <https://www.ilo.org/public/libdoc/ilo/2002/482631.pdf> (дата звернення: 15.08.2022).
19. Horopakha S. Republic of Croatia in the European Integration Process (1992—2005). *Evropský politický a právní diskurz*. 2018. Vol. 5. Is. 5. P. 28—34.
20. Croatia – Social and Economic Recovery Project. Washington, D.C.: World Bank Group. URL: <http://documents.worldbank.org/curated/en/998481468770749877/Croatia-Social-and-Economic-Recovery-Project> (дата звернення: 16.08.2022).
21. О подручјима посебне државне skrbi: Zakon od 17. svibnja 1996. URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/full/1996_06_44_854.html (дата звернення: 08.08.2022).
22. О подручјима посебне државне skrbi: Zakon od 15. srpnja 2008. URL: <https://www.zakon.hr/z/471/Zakon-o-podru%C4%8Djima-posebne-dr%C5%BEavne-skrbi> (дата звернення: 08.08.2022).
23. Павлюк Т. Передвступна допомога Європейського Союзу для Хорватії. *Наукові записки НаУОА. Серія: Міжнародні відносини*. 2010. Вип. 2. С. 105—118.

Надійшла 09.08.2022

REFERENCES

1. Zeng D.Z. The Past, Present, and Future of Special Economic Zones and Their Impact. *Journal of International Economic Law*. 2021. Vol. 24. Iss. 2. P. 259-275. <https://doi.org/10.1093/jiel/jgab014>
2. Chaisse J., Dimitropoulos G. Special Economic Zones in International Economic Law: Towards Unilateral Economic Law. *Journal of International Economic Law*. 2021. Vol. 24. Iss. 2. P. 229-257. <https://doi.org/10.1093/jiel/jgab025>
3. Frick S.A., Rodríguez-Pose A., Wong M.D. Toward Economically Dynamic Special Economic Zones in Emerging Countries. *Economic Geography*. 2019. Vol. 95. Iss. 1. P. 30–64. <https://doi.org/10.1080/00130095.2018.1467732>
4. Kristensen K.M., Rejnor M.E. Reshenie problemy innovacij v biznese: kak sozdat' rastushhij biznes i uspeshno podderzivat' ego rost. Per. s angl. E. Kalininoj. Moscow: Al'pina Biznes Buks, 2004. 273 p. [in Russian].
5. Zubchenko L.A. Inostrannye investicii. Kharkiv: Knigodel, 2008. 160 p. [in Russian].
6. Orhanizatsiino-ekonomichni aspekty rozvytku pidpriemnytskykh struktur v Ukraini ta sviti. Za zah. red. T. Hryenko. Dnipro: Vydavets Bila K.O., 2022. 400 p. [in Ukrainian].
7. Karimov M., Il'ina D., Akramov A. Sostojanie i perspektivy razvitija svobodnyh jekonomicheskikh zon v Respublike Uzbekistane: analiticheskij doklad. Institut prognozirovanija i makroekonomicheskikh issledovanij, UNDP: Tashkent, 2015. 63 p. [in Russian].
8. Klim I.V. Svobodnaja jekonomicheskaja zona kak institut innovacionnogo razvitija jekonomiki. *Vneshnejekonomicheskij vestnik*. 2008. No. 4. P. 26-32 [in Russian].
9. Boyenge S.J.P. ILO database on export processing zones (Revised): ILO Working Papers. Geneva: International Labour Office, 2007. URL: https://www.ilo.org/public/libdoc/ilo/2007/107B09_80_engl.pdf
10. Terytorii priorytetnoho rozvytku yak instrument vyrishennia problem v Donets'kii i Luhanskii oblastiakh. Za zah. red. V.A. Ustymenka. NAN Ukraïny, DU "Instytut ekonomiko-pravovykh doslidzhen imeni V.K. Mamutova NAN Ukraïny". Kyiv, 2021. 200 p. [in Ukrainian].
11. Pavliuk A.P., Yehorova O.O., Markevych K.L. ta in. Industrialni parky v Ukraini: udoskonalennia polityky stymuliuвання u konteksti svitovoho dosvidu. Kyiv: NISD, 2014. 64 p. [in Ukrainian].
12. Zablodska I., Rohozian Yu., Litvinova I. Socio-economic efficiency of distribution the innovative diffusion in the different developed socio-economic systems/countries. Transformation of economy, finance and management in modern conditions: scientific monograph. Riga, Latvia: Baltija Publishing, 2022. P. 37-57. <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-220-3-2>
13. Zhuk P.V. Proekty zakonodavchykh aktiv shchodo zaprovadzhennia spetsialnogo rezhymu investytsiinoi diialnosti na hirs'kykh terytoriiakh, napravleni Holovi Verkhovnoi Rady Ukraïny. DU "Instytut rehionalnykh doslidzhen im. M.I. Dolishnoho NAN Ukraïny". Lviv, 2018. 10 p. [in Ukrainian].
14. Chmyr O.S., Panchenko V.H., Husiev Yu.V., Pyla V.I. Vitchyzniana praktyka ta svitovy dosvid SEZ i TPR. Nauk. red. O.S. Chmyr. Kyiv: Poster Prynt, 2013. 252 p. [in Ukrainian].
15. Puhach V.H. Administratyvna reforma u Khorvatii: retrospektyvnyi analiz systemnykh zmin. *Vcheni zapysky TNU imeni V.I. Vernadskoho. Serii: Derzhavne upravlinnia*. 2019. Vol. 30 (69). No. 3. <https://doi.org/10.32838/2663-6468/2019.3/05> [in Ukrainian].
16. Borovets I. Osoblyvosti protsesu intehratsii Respubliki Khorvatii do Yevropeiskoho Soiuzu. *Mizhnarodni zviazky Ukraïny: naukovi poshuky i znakhidky*. 2015. Iss. 24. P. 303-318 [in Ukrainian].
17. Ivan A.L., Iov C.A. Croatia: Administrative Reform and Regional Development in the Context of EU Accession. *Transylvanian Review of Administrative Science*. 2010. Vol. 31E. URL: <https://rtsa.ro/tras/index.php/tras/article/view/182>
18. Salzano C. Local economic development in the war-torn areas of Croatia: supporting the transition towards a participatory and decentralized market economy. Case Study-Croatia. ILO Local Economic Development Program. Geneva: ILO, 2002. URL: <https://www.ilo.org/public/libdoc/ilo/2002/482631.pdf>
19. Horopakha S. Republic of Croatia in the European Integration Process (1992-2005). *Evropsky politicky a pravny diskurz*. 2018. Vol. 5. Is. 5. P. 28-34.
20. Croatia — Social and Economic Recovery Project. Washington, D.C.: World Bank Group. URL: <http://documents.worldbank.org/curated/en/998481468770749877/Croatia-Social-and-Economic-Recovery-Project>
21. O područjima posebne državne skrbi: Zakon od 17. svibnja 1996. URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/full/1996_06_44_854.html [in Croatian].
22. O područjima posebne državne skrbi: Zakon od 15. srpnja 2008. URL: <https://www.zakon.hr/z/471/Zakon-o-podru%C4%8Djima-osebne-dr%C5%BEavne-skrbi.html> [in Croatian].
23. Pavliuk T. Peredvstupna dopomoha Yevropeiskoho Soiuzu dlia Khorvatii. *Naukovi zapysky NaUOA. Serii: Mizhnarodni vidnosyny*. 2010. Iss. 2. P. 105-118 [in Ukrainian].

Received 09.08.2022

I.V. Zabłodska

Luhansk Branch of State Organization “V. Mamutov Institute of Economic and Legal Research of NAS of Ukraine”, Sievierodonetsk, Ukraine
orcid.org/0000-0002-1410-6194

Yu.S. Rohozian

State Organization “V. Mamutov Institute of Economic and Legal Research of NAS of Ukraine”, Kyiv, Ukraine
orcid.org/0000-0001-5325-4213

THE EXPERIENCE OF THE TERRITORY DEVELOPMENT OF CROATIA POST THE ARMED CONFLICT: CONDITIONS, PRIORITIES AND TOOLS

The article examines experience of the Republic of Croatia in the development of de-occupied and affected territories post the armed conflict. The authors analyzed economic and legal conditions for the construction of the Croatian territories destroyed after the armed conflict and their financial support by international donors through the creation of local economic development agencies, development and implementation of the local economic development concept in Croatia and adaptation of the legal framework to new economic goals. The priorities and four components of the strategic project of the social and economic recovery of Croatia have been determined. The first component of the project aimed at attracting investment in territorial communities, the second component devoted to the process of demining de-occupied territories, the third is the provision of consulting services to strengthen management potential, and the fourth component of the project aimed at supporting sub-projects in such areas as: social integration, economic revival and infrastructure for small communities in Croatia. The article demonstrates the economic and legal instruments of special state support for the development of the de-occupied territories of Croatia as well as the classification of territories requiring special state support. Emphasis placed on the expediency of state administration decentralization and the use of tax incentives, including real estate transfer tax, income tax received in the territory of special state supervision and corporate tax. In addition, noteworthy is the creation of three types of territories that received special state aid through income tax exemption or tax rate differentiation over time. Special state support was provided by providing housing to the population affected by the “Croatian War”. The conducted research made possible to establish the successes and shortcomings of the Croatian experience for the possible extrapolation of developments to Ukrainian realities.

Keywords: experience, conditions, priorities, tools, territorial development, armed conflict, de-occupation, Republic of Croatia.